

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Hjälmaseryd Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

A. f.

Uppteckningen rör Harva med näcken.

Harva med
näcken.

Oppe i Bo sa de, att de hade härvat med näcken. Bo ligger i Hjälmaseryds församling inte så långt från Lamhult, och där fanns en gammal gästgivaregård. Då var det en sägen redan i min barndom, att de hade härvat fyra tunnland med näcken. Men så var det en liten pojke, som kom intill honom och skulle klappa hästen, men så var han liten och kunde inte tala rent, och så sa han:

"Jag näcker inte," och då barkade näcken åt sjön. Det är sjön Värmen som ligger alldeles intill.

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Tomten.

Oppe i Björnskog i Hultsjö församling fanns det en tomte, det har matmorän på stället talat om många gånger. Hon hette Anna, och när hon hade blivit änka flyttade hon hit till Fagerhult och då satt hon inne hos vårt många gånger och talade om tomten. Han var i Björnskog när de flyttade dit. Tellinge kvarn låg alldeles i närheten, och medan bönderna väntade på att få malet brukade de ligga i Björnskogs loge, om nätterna förstås. Då hörde de hur det trask och trask i halmen, men det rörde dem inte. Så sa de te Anna:

"Va' ä dä för skit I han på eran loge, det dunkar och dunkar?"

A: J

Tomten.

Tomten tröskar

"Då ska I inte bry er om, för då var här när vi kom hit," sa Anna.

Och att tomten drog till fåren hö, det är säkert, för de brukade ge den dåligt hö, sånt där strävt kärrhö, men när de sen kom ner till fåren, stod de och åt det allra finnaste blommehö, och det hade de inte på sina ägor.

Och han satt och drog spinne-rockennåt Anna, så han snurrade och snurrade borta i stugan.

Varje julafton brukade Anna sätta ut mat till honom i nattstôva. Ibland hade de två stugor, en i söder, och där bodde de och vistades, och en i norr, och så var det ett kök och en förту mitt på. Det var den norra stugan som kallades nattstôva, och hon stod så gott som ödeoch var lite simplare.

Skriv endast på denna sida!

Drar hö till
fåren.

Drar spinn-
rocken

Får mat och
en sup.

De kunde ha lite grejer där, ett par dragsängar, några byttot, spannar och baljor. På vintern låg de där inte, men på sommaren kunde någon ligga där ibland.

Nu satte Anna in lite mat på en pall och hennes gubbe, Petter tror jag han hette, satte in en sup, och vart det tog vägen så var i alla fall både fatet och glaset tomt på juladagsmorgon.

Men så en gång strax före jul, då Anna sysslade med slakt, tänkte hon sej inte för utan slog ut sjudhett vatten på marken, och det ska inte va bra. Men som Anna kastade ut vattnet, var det någon som skrek och jämrade sej, men Anna låtsade som om hon ingenting hade hört.

Husmor råkar
skälla honom.
Han flyttar
men lämnar
kvar sin rock.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Men sen flyttade tomten därifrån, för efter den dagen såg
eller märkte de honom aldrig. Och en tid efteråt hittade
de ett slags tyg , alldeles som det där gråa pappret, som
vispebona /getingbona/ brukar va byggda av. Det låg ut-
brett på en hög krakstörar, som de hade under logen, och
de trodde, att det var tomtens rock, som han hade tagit
av och lagt där, innan han gav sej av. Sen visste inte
Anna vart han tog vägen. Och att det var sanning, som Anna
berättade, det är jag alldeles säker på.

- 6 -
ACC. NR. 3080

Olle Bergander

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland Upptecknat av: Mart. Larsson

Härad: Vätter län Adress: _____

Socken: Hylte län Berättat av Kenneth Berg

Uppteckningsår: 1931 Född år 1859 i Hylte, Hylte län

A: j

Uppteckningen rör Irrbloss och ängamålare.

Irrbloss och
ängamålare.

Oppe i Lida var det så gott om irrbloss.

Det stod som eldkastar ur marken. De stod still en stund och så sjönk dom, och så flyttade de på dom. En var det som brukade visa sej på en träda i Hylte, och det sa de, att det var en lantmätare, som fick gå opp linjerna efter sin död. En gång var det några pojkar som sprang efter blosset med en "marraschärre" som de snurrade runt, men då försvann ljuset.

- 7 -
ACC. NR. 3080

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

E. a.

Uppteckningen rör Dra till sig sanket.

Förr fanns det en del käringer, som försökte dra till sig sanket för andra. Då gick de ut skärtorsdagsmorgon till en bäck och skrek:

"Så vitt som mitt rop hördes, så är sanket mitt!"

Var det då ingen som svarade dom, kunde de mjölka mer än de hade rättighet till.

Dra till sig

sanket.

ACC. NR. ⁸ 3080

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

E. a.

Uppteckningen rör Ta kraften från hästar.

Ta kraften
från hästar.

Oppe i Gigaryd i Hjälmseryds socken levde det förr en gunna, som hette Inga-Lisa, och hon kunde ta kraften från hästar. Det berättade en som hette Lena, och hon var med om det. En gång skulle de resa till Växjö med ett lass väv. Det var ett tungt lass, så hästen hade svårt vid att dra. Rätt som det var kom det ett par karlar körandes, och de var så käriga och körde förbi Inga-Lisa så det visslade om'et. Men då steg Inga-Lisa av och tog tre tag med handen i de spår, som deras häst hade gjort, sen tog hon bort betslet på sin egen häst och spottade genom det. Jag satt kvar på lasset sa Lena, och jag förstod ju, att hon hade något slags knep för sej, men jag undrade i alla fall, vad som skulle ske. Så

Skriv endast på denna sida!

- 9 -
3080

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

fort Inga-Lisa kommit opp på vagnen och fått fatt på tömmarna,
började hästen springa, och ahn sprang förbi den andre skjutsen
i ett enda huj. Deras häst hade blivit alldeles utmattad och
förmådde knappt med att dra. Och detta det är sanning, för det
har Lena talat om många gånger.

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

E: b

Uppteckningen rör Hur kloka Stina i Karshult fick sin klok-
skap.

Som liten flicka var Stina i Karshult en gång ute i skogen och plockade krösen. Då kom det en viter orm och ringlade in och la sej i det kärlet, som hon plockade i, och när barnet sen åt av krösena blev hon sådan, att hon kunde se och förutsäja allt. Så har de berättat.

Ja, så sa de, att hon hade en räv bakom stugan, som talade om allt för henne. Jag undrar om inte det var "Gubben" själv. Och Lisa i Finnshult skulle ha haft en räv bakom sin stuga också.

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Kloka Stina i Karshult: Ta reda på stulet.

Ja, se hon var omöjlig, kloka Stina eller kära mor i Karshult, som de kallade henne. Hon sa allt som skulle hända i förväg och visste på öret vad de hade i plånboken. En gång var det en bonde, som hade blivit av med 25 kr. ur sin plånbok, som han hade haft liggande i byrålådan. Då gick han till kära mor i Karshult, men hon kunde inget säga, förrän hon fått en sak, som legat i samma låda. Då gick han hem efter en svart sidenhalsduk, som legat i lådan, och då talade hon om, att hans dotterdotter hade ta't pengarna. Hon hushållade för honom, och han hade inte velat tro'et, men när han satte åt henne bekände hon, att hon ta't pengarna. Han hette Jo-

hannes den däre gubben och var hemma i Fagerhult. Och det är en
verkelig sanning, för han talte själv om det i vår stuga. Ja, se
hon var alldeles märkvärdig, kära mor i Marshult, och mycket
anlitad, särskilt av barnsängskvinnor.

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Om kloka Lisa i Finnshult.

Om kloka Lisa
i Finnshult.

Lisa i Finnshult var en likadan käring, som kunde ge upplysning om ett och annat. Mamma i Finnshult kallades hon för det mesta. En gång kom det till henne ett fruntimmer, som hade blivit av med en guldring. De hade letat och letat efter den, och nu ville hon ha reda på, vem som stulit den.

"Han är inte stulen," sa mamma i Finnshult, "utan du har tappat den i diskevattnet, och sen har grisen fått den i sej, så nu är ringen i grismagen!"

När de sen slaktade grisen, så låg ringen mycket riktigt i magen på honom.

3080

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Här i Åboda var det en, som hette Kristoffer, och han sökte
mamma i Finnshult, för han hade ble't av med så många präktiga
saker, en lie och ett järnspekt och var det var. Han satt inne
i vår stuga och talade om'at. Jag brukade gå bort och hjälpa
hans hustru ibland. Hon hette Lisa. Men han sa då, att aldrig i
sin tid gick han till tocka käringer mer, så förskrämd hade han
blivit. Hon hade visat honom tjuven och runt omkring honom svä-
vade orena andar. Det talte han själv om, så det är sanning.

C. e.

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Jätten i Draget.

Jätten i Dra-
get

På en plats som hette Draget fanns det en pojk, som var så obegripligt stark. Han hette Axel, men de kallade honom Jätten i Draget. De trodde att han var en bortbyting. Modern haderlagt sitt barn ute på marken en sommar, och då hade trollen kommit och förbytt honom med ett trollbarn.

En gång skulle han ner till sjöstäderna och köpa salt, och då lagade de till mat åt honom för några dar, men han tog och åt opp alltsammans innan han gick hemifrån, och sen gick han. När han kom till handlaren kunde han lägga på honom så mycket salt han ville och sen bar han en hel tunna salt på ryggen ända hem.

e: e

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör En stark karl.

En stark karl

Nere i Markaryd fanns det en handlare, som hette Salomon Svensson. Han hörde talas om, att inte så långt borta skulle det bo en bonde, som skulle va så obegripligt stark. Nu gällde handlaren själv för att vara mycket stark, och då tänkte han: "Det skulle va roligt att se, om den där bonden är så stark, som alla människor säger. Jag kanske är starkare." Och så tar han och reser till honom. När han kom dit, fick han se en bonde, som gick och plöjde på en åker.

När Salomon
Svensson fann
sin överman.

"Var bor den där karlen som de säger är så stark," frågade handlaren.

Då gick bonden fram och spände ifrån stutarna och sen tog han årdret med ena handen, lyfte ut det på rak

- 17 -
3080

med det/
arm och pekade ner mot ett hus.

"Där bor han," sa han.

Då förstod handlaren, att han hade råkat på den starke själv, och sen ville han inte tala mer med honom, utan skynade sej att vända hästen och åka hem. Det var en knalle som talade om den historien för mej.

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

- 18
ACC. NR. 3080

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Tvedegging.

Tvedegging.

Ett barn som var avvant men började dia igen,
kallade man tvedegging. Det var inte bra, att en sådan bjöd
på /ville köpa/ kreatur, för sen vantrivdes de.

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR. ^{- 18} 3080

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

J: e

Uppteckningen rör Ta reda på sin tillkommande.

Det var en gammal gumma, som hette Fredrika, och hon hade tagit reda på, vem hon skulle bli gift med. På midsommaraftonen satt hon och en flicka till oppe på en kammare med var sitt vatten- och brännvinsglas på bordet. När det hade väntat en stund, kom det till dem två karlapersoner, och Fredrika sa, att som hon såg honom, sån var han sen när hon lärde känna honom. Och han gick fram och tog brännvinsglaset, så hon sa sen, att innan hon gifte sej, visste hon, att hennes karl skulle va glad i brännvin, och det var hon också. Men den andre tog vattenglasets, och det slog också in.

Ta reda på
sin tillkom-
mande.

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

J. f.

Uppteckningen rör Lytessjukdomar.

Lytten.

Om en lät ett eggjärn sitta kvar någonstans, och en havande kvinna fick se det, blev barnet hamaynt.

Inte så långt ifrån vårt bodde en skytt, och hans hustru fick se ett harhuvud och blev skränd, och när barnet föddes, var det hamaynt.

Många försöker ta bort lytesmärken med lyteplåster, ett vitt plåster, som de köper på apoteken, men det hjälper inte. När mor var nere i Lannaskede, var det en gunma ^{som lärde henne} oppe ifrån Mengsjö, att det likaste sättet att få bort tocka dära födelsemärken det är att modern stiger opp 40 mornar i rad - för hon har burit barnet 40 veckor kan veta - och tigandes och fastandes blåser på märket, som barnet har.

Då går det bort, och det är det enda medel som hjälper, det vet vi av erfarenhet. Det var en hustru som hade blivit skräm, för de hade kastat några mogna körsbär i ansiktet på henne. Sen hade barnet märken efter körsbären och de växte ut som de klaraste körsbär. De försökte att klippa bort dem, men bló en rann så barnet höll på att förblóda, men sen växte de ut igen. Då försökte modern att blåsa bort dem på det där sättet, och sen kom märkena aldrig opp mer.

Blev modern rädd för eld, fick barnet våldsmärke på det ställe, där modern först tog sig. Jag vet dem som vi sådana tillfällen tog sig under foten, för att barnet inte skulle få men av det, och det finns barn, inte så långt borta, som har sådana märken under foten.

ACC. NR. 3080

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

J. f.
A. d.

Uppteckningen rör

Inte så långt från mitt föräldrahem i Hylte i Hjälmåseryds socken var det en hustru, som fick en pojke - han fick namnet Karl Oskar - som hade sådana förskräckliga skriketjyngar när han var liten. Det var en gunna, som hette Lisa, hon var där när han föddes och hon satt själv inne i vår stuga och talade om det många gånger. Så fort de hade släckt ljuset på kvällen, började pojken skrika, och det drog i honom, sa Lisa, så hon fick hålla i honom allt vad hon orkade. Lisa trodde, att de hade varit lite oförsiktiga med badvattnet, så att vätten hade fått makt med barnet. Se det var så många vattenådror runt omkring huset, och vätten håller sej i vatten,

Vätten, i form
av en svart
katt, oroar
nyfött barn
i mörkret och
söker ta det.

Småland
Västtra och
Hälsingland
nr 1931

- 23 -
3080

Mynd. Olle Trevander
- k. Mart. Rasmus

Bar. av Emma Berg
född 1859 i Hylte

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

det har jag själv läst i Ponténs läkarebok, som en gubbe, som kallades Anders på Enehagen hade. Anders var lite doktorsvuren och botade kreatur för sommarsjuka och sånt. Lisa talade förresten om, att hon såg vännen, och han uppenbarade sej som en svart katt. När ljuset var släkt kom han, och ville ta barnet och han var vid fötterna på modern. Lisa trevade där, och då fick hon tag i honom, så hon t.o.m. hade honom i sina händer. Men när de tände ljuset så försvann han. Jag förstår inte hur det gick till, men det var väl en ond ande. Både modern och Lisa fick vakta barnet så väl, för annars hade han tagit barnet.

Det var någon som sa, att de skulle offra pengar och vad det var de skulle plocka ihop i en bäck, som

rann mot norr, men det hjälpte inte, utan de fick ha ljuset
brinnande hela natten. Men jagströmdet blev bättre, när bar-
net var döpt. Och detta är ingen saga, utan så sant så sant,
för Lisa har själv talat om det i vår stuga. Förr i världen
var de annars så noga med att inte slå ut badevattnet under
bar himmel, utan de brukade bryta opp en tilja i yttra kök
och slå ut det där.

ACC. NR. ²⁵ 3080

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland Upptecknat av: Olle Rosander
Härad: Västra Adress: _____
Socken: Hjälmsjö Berättat av: Beata Emma
Uppteckningsår: 1931 Född år 1859 i Hjälmsjö

J:8

Uppteckningen rör Bota skärvan.

Bota skärvan.

Inget av mina barn har haft skärvan, men jag har i alla fall hört det talet, att om ett barn hade skärvan, skulle de en söndags-eller torsdagsmorgon innan solen gick upp gå med det till ett le' vid stora vägen, där ett likfölje dragit fram, ta bort en spole och ta barnet därigenom tre gånger, men det skulle ske tigandes och fastandes.

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör

REGISTER:

Harva med näcken.....	1
Tomten tröskar, drar till fären hö, drar spinnrocken, får mat och en sup. Husmorn råkar skälla honom med hett vatten, och då flyttar han men lämnar sin rock.....	2
Irrbloss och ängamålare.....	6
Dra till sig sanket skäratorsdagsmorgon...	7
Ta kraften från hästar.....	8
Hur kloka Stina i Karshult fick sin klok- skap.....	10

Kloka Stina i Karshult tar reda på stulna pengar med tillhjälp av en sidenhalsduk, som legat i samma låda som pengarna	11
Lisa i Finshult tar reda på en bortkommen guld- ring och visar en tjuv, som stulit liar....	13
Om Axel i Draget, kallad Jätten i Draget.....	15
När starke Salomon Svensson fann sin överman....	16
Tvedegging.....	18
Ta reda på sin tillkommande.....	19
Lyten: harnynthet, vådeldsmärken, märken efter bär, och hur de botas.....	20
Vätten - i form av en svart katt - öroar nyfött barn i mörkret och försöker ta det	22

← Se även
A 4417

- 28 -
3080

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESBOK

Bota skärva	25
Register	26-28